

ศัพท์เศรษฐกิจการเมือง

วิทยาการ เชียงกูล

รวบรวม/เรียบเรียง

— คำชี้แจง —

พจนานุกรมศัพท์เศรษฐกิจการเมืองเล่มนี้ ได้รวบรวมและเรียบเรียงมาจากหนังสือสามเล่มดังรายชื่อข้างท้าย โดยเฉพาะเล่มแรก โดยผู้เรียบเรียงได้เลือกคำที่เห็นว่ามีความสำคัญและเป็นศัพท์เฉพาะที่จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองในบ้านเรา คำแปลบางคำมาจากศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถาน บางคำเป็นคำที่นิยมใช้หรือคิดขึ้นเอง แต่จุดประสงค์ของพจนานุกรมเล่มนี้เป็นการอธิบายศัพท์มากกว่าบัญญัติศัพท์ ผู้เรียบเรียงจะทยอยทำลงเป็นตอน ๆ ในวารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะจบหรือมีการรวบรวมพิมพ์เป็นเล่ม.

ที่มา

1. *J. Wilezynski, An Encyclopedic Dictionary of Marxism, Socialism and Communism* London : Macmillan, 1981.
2. *L. Harry Gould, Marxist Glossary* San Francisco: Proletarian Publishers, 1946.
3. *Alan Bullock and Oliver Stallybass, The Fontana Dictionary of Modern Thought*, London : Fontana Books, 1977.

A

absenteeism การขาดงานด้วยเหตุผลส่วนตัวหรือเหตุผลทางเศรษฐกิจการเมือง เช่น ในสถานการณ์ที่มีการห้ามการนัดหยุดงานโดยเปิดเผย ไม่ว่าจะโดยกฎหมาย, ธรรมเนียมหรือโดยลักษณะของอาชีพ เช่น (ข้าราชการ) ผู้ทำงานที่ไม่พอใจสภาพการทำงาน อาจประท้วงโดยการขาดงาน.

absentee ownership การเป็นเจ้าของทรัพย์สินสมบัติที่สร้างรายได้ (เช่น ที่ดิน, ธุรกิจ, หุ่น) โดยที่เจ้าของไม่ได้อยู่ในที่นั้นหรือไม่ได้ดำเนินการเอง แต่เดิมมักใช้กับเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่ที่มีที่ดินให้เช่า และตัวเองอาศัยอยู่ที่อื่น (absentee landlord) รูปแบบความสัมพันธ์แบบนี้สะท้อนให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน ระหว่าง

นายทุนที่เกียจคร้าน ซึ่งมีรายได้สูงจากค่าเช่าคอกเขี้ยว ก้าวไร่และเงินปันผล และผู้ผลิตที่แท้จริง ซึ่งต้องทำงานหนัก เพื่อสร้างมูลค่าให้กับนายทุน.

absolute rent ค่าเช่าสมบูรณ์ เป็นรูปหนึ่งของค่าเช่าที่ดิน (ground rent) ซึ่งเป็นรายได้ที่เจ้าของที่ดิน ได้รับเนื่องจากการที่เขาสามารถผูกขาดการเป็นเจ้าของที่ดิน ค่าเช่าสมบูรณ์หมายถึงค่าเช่าส่วนที่เจ้าของที่ดินต้องมีการจ่ายให้เจ้าของที่ดิน แม้ว่าจะเป็นที่ดินที่เสวยที่สุดก็ตาม รูปแบบอื่นของค่าเช่าที่ดินคือ differential rent ซึ่งหมายถึงค่าเช่าส่วนที่แสดงให้เห็นถึงส่วนต่างของที่ดินที่ดีที่สุดกับที่ดินทั่ว ๆ ไป.

(2)

◎ศัพท์เศรษฐกิจการเมือง◎

absentee surplus value มูลค่าส่วนเกินสมบูรณ์ มูลค่าที่สร้างโดยแรงงานส่วนเกิน (surplus labour) ในการผลิตแบบทุนนิยม ได้แก่มูลค่าที่สร้างขึ้นโดยคนงาน อันเป็นผลมาจากการเพิ่มชั่วโมงการทำงานหรือการทำให้คนงานทำงานหนักมากไปกว่าเวลาที่จำเป็นต้องใช้ในการผลิต เพื่อให้คนงานและครอบครัวมีชีวิตระดับยังชีพได้ (indispensable labour time) ดูเปรียบเทียบกับมูลค่าส่วนเกินสัมพัทธ์ (relative surplus value).

absolute truth ความจริงสมบูรณ์ ในทางปรัชญา หมายถึง ความจริงที่โต้แย้งและสบล้างไม่ได้ ในอภิปรัชญา (metaphysics) ความรู้ที่จริง ถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นนิรันดรและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นความจริงทุกอย่าง ถ้าหากว่ามันคือความจริงแล้ว ก็ย่อมเป็นสิ่งสมบูรณ์ แต่แนวความคิดแบบมาร์กซิสต์แตกต่างไปจากพวกนี้ มาร์กซิสต์มองว่า การสถาปนาความจริงเป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวและมีลักษณะทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติของความจริงจะเปลี่ยนแปลงไป ความแก่สถานการณ์ในประวัติศาสตร์ ดังนั้นโดยทั่วไปแล้ว ความจริงจึงเป็นสิ่งสัมพัทธ์ (relative) และจะเป็นสิ่งสมบูรณ์ได้ก็เฉพาะในขั้นตอนสุดท้ายของความสมบูรณ์แบบไม่มีที่ติ (perfection) เท่านั้น นักคิดมาร์กซิสต์ไม่ยอมรับการตีความ "ความจริง" ของพวกจิตนิยมและอภิปรัชญา โดยถือว่าเป็นการตีความที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ และเป็นความพยายามที่จะแทนที่วิทยาศาสตร์ ด้วยลัทธิ

ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติและศาสนา ดูความจริงทางวัตถุวิสัย (objective truth).

abstract นามธรรม สิ่งที่อาจสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส ตัวเลข ความคิดและบรรยากาศทางสังคมจัดว่าเป็นนามธรรม ขณะที่หนังสือเครื่องคิดเลข จัดว่าเป็นรูปธรรม (concrete) เราอาจจะบรรยายสิ่งที่เป็นรูปธรรมบางอย่างให้มีลักษณะนามธรรมมากขึ้นก็ได้ เช่น การบรรยายรูปเส้นสามเส้นที่ปลายทั้งสามของแต่ละเส้นพบกับปลายของเส้นอื่น ว่ารูปสามเหลี่ยมคำบรรยายอันหลังแสดงคุณภาพ และมีลักษณะนามธรรม.

abstract art ศิลปนามธรรม ขบวนการเคลื่อนไหวทางภาพวาด สถาปัตยกรรมและภาพถ่ายเส้น ในโลกตะวันตกในคอนเท้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ศิลปะแนวนี้เน้นที่อารมณ์ส่วนตัว, สัญลักษณ์นิยม, การหลบหนีไปจากโลกจริง (escapism) และอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) และคัดค้านการวางกรอบกฎเกณฑ์ไม่ว่ารูปแบบใด ๆ ผู้สนับสนุนศิลปะแนวนี้บางคนมีความหวังว่าจะสร้างอิทธิพลต่อศิลปะสังคมนิยมด้วยการเสนอแนวทางที่มีเสรีภาพ มีความริเริ่มและความหลากหลายมากกว่า แต่โดยทั่วไปแล้วประเทศสังคมนิยมวิจารณ์ว่า ศิลปะนามธรรม เป็นแนวคิดที่เป็นจิตวิสัย (subjective) หลงตัวเอง เป็นอนาธิปไตย และเป็นปฏิภิกิริยา.

abstract labour แรงงานนามธรรม หมายถึงแรงงานที่ใช้ในการทำงานโดยทั่วไป ในระบบการผลิตแบบสินค้า (commodity production) การใช้พลังแรงงานของมนุษย์ในการผลิต

เป็นสิ่งที่สร้างมูลค่าขึ้นมา ไม่ว่าจะมันจะมีรูปแบบที่เป็นรูปธรรมอย่างไร แรงงานนามธรรมเป็นเครื่องวัดมูลค่าที่แสดงออกทางมูลค่าแลกเปลี่ยน (exchange value) ผู้ผลิตสินค้าแต่ละคนทำงานเพื่อคนอื่นโดยผ่านตลาด และแรงงานของเขาแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของแรงงานสังคม (social labour) ทั้งหมด.

abstraction กระบวนการให้เหตุผล ประกอบด้วย การแสดงเอกลักษณ์ (identification) ของลักษณะที่สำคัญ ของวัตถุหรือปรากฏการณ์ และความสัมพันธ์ของมัน กับการกำหนดการวางนัยทั่วไป (generalization), กฎ และทฤษฎี

บางครั้ง abstraction ยังใช้หมายถึง การบรรยายหรือการใช้ทฤษฎีที่มีลักษณะบิดเบือน เพื่อให้เข้าใจง่าย เช่น นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสติคบางครั้งจะอธิบายถึงมนุษย์ (ในฐานะสัตว์เศรษฐกิจ) ว่ามีแรงจูงใจเพียงอย่างเดียว ที่จะทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของตัวเองมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อทำให้ง่ายขึ้น ในการที่จะสร้างทฤษฎีอธิบายกระบวนการทางเศรษฐกิจโดยใช้คณิตศาสตร์ทำความเข้าใจ แต่วิธีการอธิบายเช่นนั้นจะไม่สามารถบรรยาย, อากาการณ หรืออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ได้ การบิดเบือนเพื่อให้เข้าใจง่ายเช่นนั้น บางครั้งอาจจะเรียกว่า idealization หรือ schematizations หรือ models-

academic socialism สังคมนิยมแบบนักวิชาการ เป็นคำที่พวกมาร์กซิสต์ปฏิบัติใช้ในเชิงดูหมิ่นต่อสังคมนิยมแบบอ่อน ๆ ที่เสนอโดย

ปัญญาชนจากที่ที่คุปตอกภัย และสะดวกสบายในสถาบันวิชาการ บางทีก็เรียกว่า armchair socialism (สังคมนิยมแบบเก้าอี้หนัง) สังคมนิยมแบบนี้เน้นทฤษฎีมากกว่าการลงมือทำ และเน้นจริยธรรมมากกว่าการปฏิบัติ เป็นความคิดที่เริ่มเผยแพร่ในเยอรมันในครึ่งหลังของ ศตวรรษที่ 19 โดยนักคิด เช่น B. Hildebrandt (1872-78), W. Sombart (1863-1941), A. Wagner (1835-1917) พวกเขาเสนอว่าสังคมนิยมสามารถพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยผ่านทาง การปฏิรูปที่สันติไม่ต้องผ่านสงครามชนชั้น หรือการปฏิวัติที่รุนแรงได้ ทั้งนี้โดยให้รัฐเป็นผู้ริเริ่มและผู้ประสานคาร์ล มาร์กซ์ โจมตีความคิดนี้ (ใน *Critique of the Gotha Programme*) ว่าเป็นความคิดที่ฉลาดกลัวและรักซ้ำเกินไป ความคิดแนวนี้ได้รับการสนับสนุนในบางขอบเขตจากแนวความคิดแบบ Economism, Fabianism, Legal Marxism, Eurocommunism และ Revisionism.

accumulation การสะสม เช่นการสะสมเพื่อการลงทุนต่อการคิดบัญชีรายได้ประชาชาติของประเทศสังคมนิยม ใช้คำนี้แทนคำว่า การลงทุน (investment) หมายถึงส่วนรายได้ประชาชาติที่ผลิตขึ้นมา แต่ยังไม่ได้บริโภคไปในขั้นนั้น จุกประสงค์หลักก็เพื่อที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตของระบบเศรษฐกิจ.

activist ผู้ปฏิบัติงาน คนที่อาสาทำงานให้พรรค สถาบัน องค์กรต่าง ๆ อย่างแข็งขัน.

advertising การโฆษณา การที่ผู้ขายหรือตัวแทนการขายใช้สื่อมวลชน เพื่อจูงใจให้ผู้

(4)

๑ศัพท์เศรษฐกิจการเมือง๑

ข้อดีนัยของน การโฆษณาที่ให้การให้ข่าวสาร (informative) และการจูงใจ (persuasive) การโฆษณาได้พัฒนาและมีอิทธิพลมากในประเทศทุนนิยมที่พัฒนาแล้ว เพราะผู้ขายพยายามแข่งขันกันเพื่อกำไรสูงสุด ในทัศนะของเศรษฐศาสตร์ การเมืองมาร์กซิสต์ การโฆษณาส่วนใหญ่แล้วเป็นการสนับสนุนหรือการขยายตัวของสังคม และธุรกิจ โฆษณาถูกจัดว่าเป็นธุรกิจที่ไม่ได้เป็นการเพิ่มผลผลิต (non-productive) บางรายไม่ได้ผลิตอะไรขึ้นใหม่ การโฆษณาในประเทศทุนนิยมเกิดจากแรงจูงใจของนายทุนที่ละโมภย์ต้องการกำไรมาก ๆ บ่อยครั้งใช้วิธีการหลอกลวงจนให้ผู้ซื้อหลงเข้าใจผิด เพื่อจูงใจแข่งขันทางการค้า และสร้างอำนาจผูกขาด อย่างไรก็ตามในระบบสังคมนิยมการโฆษณาที่ให้ข่าวสาร โดยไม่มุ่งจูงใจเพื่อแสวงหากำไร โดยไม่มีขอบเขตก็เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในแง่ให้ผู้ซื้อเลือกตัดสินใจในการใช้จ่ายได้ดีขึ้น และรัฐสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนการผลิตและการกระจายได้.

esthetics *สุนทรียศาสตร์*—ทฤษฎีทางศิลปะเกี่ยวกับหลักเกณฑ์, คุณลักษณะ และชนิดของความงามในธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของมาร์กซิสต์ ถือว่าศิลปะเป็นรูปแบบหนึ่งของจิตสำนึกทางสังคม (social consciousness) เป็นแนวเข้าสู่ทางศิลปะเพื่อที่จะเข้าใจความเป็นจริงของมนุษย์ และความเข้าใจทางสังคม ทฤษฎีนี้คัดค้านความคิดของนักปรัชญาจิกนิยม เช่น I. Kant (1724—1804) และ G.W.F. Hegel (1770—1831) ที่แยกศิลปะออก

จากความจริง และมองว่าศิลปะเป็นกลางทางอุดมการณ์ (ศิลปะเพื่อศิลปะ).

affluent society *สังคมมั่งคั่งเหลือเฟือ* การบรรยายถึงสังคมของประเทศทุนนิยมที่พัฒนาแล้ว โดย John Kenneth Galbraith นักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยมก้าวหน้าใน *The Affluent Society* (1958) ในสังคมนี้ได้มีการผลิตสินค้าอุปโภค บริโภคออกมาอย่างเหลือเฟือ แต่เป็นความมั่งคั่งสำหรับเอกชนมากกว่าเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน เช่นผลิตรถยนต์ส่วนตัวเพิ่มขึ้นสูงมาก แต่ถนนหนทางและการขนส่งสาธารณะมีไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะหน่วยผลิตเอกชนต่าง ๆ มุ่งแสวงหากำไร และอาศัยการโฆษณากับการให้บริการขายเงินเชื่อและเครดิตต่าง ๆ ทำให้คนบริโภคมากเกินไปจนความจำเป็น แต่บริการทางด้านสาธารณะมีไม่เพียงพอ ดังนั้นในสังคมแบบนี้ถึงรายได้ประชาชาติจะเพิ่มขึ้นแต่มาตรฐานทางสวัสดิการของมนุษย์อาจจะต่ำลงก็ได้.

AFL-CIO สหพันธ์แรงงานแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (และครอบคลุมบางส่วนแคนาดา) เกิดจากการรวมตัวของสหพันธ์ American Federation of Labour และ Congress of Industrial Organization ในปี 1955 ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 30 ล้านคนคิดเป็นประมาณร้อยละ 70 ของแรงงานที่มีการจัดตั้งในอเมริกาเหนือ.

African Socialism *สังคมนิยมแบบแอฟริกัน*—เป็นคำหลวม ๆ ที่ใช้อธิบายถึงการผสมผสานทางความคิดระหว่างประเพณีนิยมแบบแอฟริกัน, การปฏิรูปสังคมแบบตะวันตก, ลัทธิ

มาร์กซ์แบบคลาสสิก และสังคมนิยมแบบโซเวียต, ยุโรปตะวันออก และยังประยุกต์เข้ากับความต้องการสมัยใหม่ของชาติ และเงื่อนไขของท้องถิ่นของชาติบางชาติในแอฟริกา ความคิดเหล่านี้เริ่มจากปัญญาชนท้องถิ่นที่ได้รับการศึกษาจากประเทศตะวันตก และประเทศสังคมนิยม และนักบริหารอาณานิคม (ส่วนใหญ่ ฝรั่งเศส) และผู้ไปตั้งรกรากผนวกเข้ากับประเพณีดั้งเดิมที่มีลักษณะคล้ายสังคมนิยม เช่น การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินร่วมกัน (เป็นของเผ่า), การเอาแรงงานและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน, สังคมนิยมแบบดั้งเดิมที่ยังไม่มีกลไกตลาดหรือมีกลไกตลาดที่อ่อนแอ, การใช้ชีวิตร่วมกันแบบชุมชนบุพกาล และความเสมอภาค แนวคิดสังคมนิยมแบบแอฟริกันเริ่มตั้งแต่ทศวรรษ 1950 เชื่อมโยงกับขบวนการกัวเกราซต่อต้านลัทธิอาณานิคม และอาณานิคมสมัยใหม่ ตัวอย่างของสังคมนิยมแบบแอฟริกันที่กล่าวถึงกันมากคือ สังคมนิยมแบบแทนซาเนีย.

aggregate demand อุปสงค์รวม เครื่องมือที่สำคัญอันหนึ่งของการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจแบบเคนส์ (Keynesian) หมายถึงมูลค่าโดยรวมของค่าใช้จ่ายที่วางแผนไว้ **อุปทานรวม** (aggregate supply) และอุปสงค์รวมเป็นตัวกำหนดผลผลิตรวม ซึ่งมูลค่าของมัน เรียกว่า รายได้ประชาชาติ (national income).

agitation การปลุกเร้า การโฆษณาทางการเมืองโดยใช้ข้อคิดหรือคำขวัญแบบง่าย ๆ เพื่อเร้าอารมณ์ฝูงชนให้มีจิตสำนึก และอารมณ์เกลียดชังไปในแนวทางที่ผู้โฆษณาต้องการ.

agitator นักปลุกเร้า นักปลุกเร้าต่างกับนักโฆษณา (propagandist) ในแง่ที่นักปลุกเร้าใช้ความจริงหรือข้อคิดง่าย ๆ ที่สามารถเร้าอารมณ์คนฟัง เพื่อตักต้อนให้มวลชนมีปฏิกริยาโดยทันที แต่นักโฆษณาจะอธิบายแนวคิดที่เป็นเหตุผลจริงจังให้กับคนฟังกลุ่มน้อย เพื่อให้เกิดผลที่มั่นคงมากกว่างานของนักปลุกเร้า.

agnosticism อโดยนิยม ทฤษฎีทางปรัชญาซึ่งเสนอว่า เราไม่สามารถจะรู้อะไรนอกเหนือไปจากปรากฏการณ์ทางวัตถุได้ เนื่องจากจิตใจของมนุษย์เราไม่สามารถจะรับรู้โลก และกฎของโลกนอกเหนือไปจากข้อจำกัดของประสบการณ์ทางสัมผัสได้ เช่นเรารู้ได้แต่คุณภาพหรือภายนอกของสิ่งเท่านั้น แต่ไม่ได้รับรู้ตัวสิ่งนั้นเอง ทฤษฎีนี้ได้ขยายความเชื่อไปถึงปริวิตถลของศาสนา ปฏิเสธว่าเป็นไปไม่ได้ที่เราจะรู้ถึงสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ (supernatural) และดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่ต้องตัดสินว่าจะมีพระเจ้าหรือไม่ ทฤษฎีนี้ได้มีการยอมรับและขยายโดย D. Hume (1711-76) I. Kant (1724-1804) และ A. Comte (1798-1857) และจัดให้เป็นระบบในครึ่งหลังศตวรรษที่ 19 โดย T.H. Huxley (1815-95)

พวกมาร์กซิสต์ เช่น เองเงิลส์ และเลนินได้วิจารณ์ทฤษฎีนี้ว่าติดอยู่แค่ภาพประทับใจจากประสาทสัมผัส และขัดแย้งกับการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ และการคิดอย่างมีเหตุผลตามหลักตรรกวิทยา ทฤษฎีนี้มีลักษณะกฎุมพีและปฏิกริยาพยายามบิคเบนความสนใจของชนชั้นคนงานไปจากการรับรู้กฎวัตถุวิสัยของการพัฒนาทางสังคม

(6)

๑ศัพท์เศรษฐกิจการเมือง๑

การยอมรับทฤษฎีนี้จะนำไปสู่ปรัชญาแบบจิตนิยม (idealism) ไม่ใช่วัตถุนิยม (materialism) ทฤษฎีวัตถุนิยมวิภาษ (dialectical materialism) ของมาร์กซิสต์มองโลกอย่างเป็นวัตถุนิยม และมนุษย์สามารถที่จะหยั่งรู้ได้ ทฤษฎีนี้เน้นไม่มีชีวิตจากคของการรับรู้ และประสบการณ์ของมนุษย์ ใ้กับปฏิเสธ agnosticism เนื่องจากการสังเกต ศึกษาย่างเป็นวิทยาศาสตร์ทำให้ความรู้เกี่ยวกับ วิทยาศาสตร์ และสังคมมนุษย์ขยายพรมแดนออกไปอยู่เรื่อย ๆ พวกมาร์กซิสต์เชื่อว่าการแสวงหา ความรู้เป็นกระบวนการที่มีพลังรุดหน้าไปตลอด เวลา ถึงแม้ว่าจะยังมีความจริง, ปรากฏการณ์หรือ ความคิดที่เรายังไม่รู้ แต่มันก็จะถูกค้นพบโดย ประสบการณ์ และการหาเหตุผล และทดสอบโดย การปฏิบัติ (practice) ในอนาคต และทางอุดม การณ์การที่มาร์กซิสต์ปฏิเสธ agnosticism ก็หมายถึง ว่าทั้งในธรรมชาติและสังคม ไม่มีสิ่งใดกลับ คักคัสติร์ หรือเปลี่ยนแปลงไม่ได้ มนุษย์สามารถ ที่จะขยายความรู้ของเขาออกไปได้เรื่อย ๆ และ สามารถมีอำนาจเหนือและปรับปรุงสิ่งเหล่านั้นได้.

agrarianism สัทธิเกษตรนิยม ขบวนการ ของนักปฏิรูปสังคมซึ่งเริ่มในยุโรปตะวันตกใน กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 และแผ่ขยายไปยุโรป ตะวันออก และรัสเซีย จุดประสงค์ก็เพื่อแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจสังคมในชนบท โดยการจ้กระบบ สหกรณ์ให้กับฟาร์มขนาดเล็กพอสมควรเพื่อขจัดการ เสียเปรียบเจ้าที่ดินรวย และพ่อค้า จุดประสงค์นี้จะ บรรลุได้ก็ด้วยโครงการปฏิรูป และนิคมช่วยตนเอง ของรัฐ พวกมาร์กซิสต์ไม่ยอมรับว่าเป็นทางออก

ที่น่าพอใจ เนื่องจากเป็นโครงการที่ไม่ได้มุ่ง เปลี่ยนโครงสร้างอย่างจริงจัง และยังสนใจกับ เรื่องการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัวมากเกินไป.

alienation ภาวะแปลกแยก สภาพที่คน ทำงานถูกแยกออกจากความเป็นมนุษย์ในสังคม อย่างแท้จริง ("true" social being), ถูกแยก ออกจากครอบครัว และเพื่อนของเขาอันเป็นผล มาจากการทำงานที่ไร้ความหมาย และไม่เป็น ธรรมชาติในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ภาวะเช่นนี้ เป็นผลของการทำงานเฉพาะอย่างที่ซ้ำซาก, การ แบ่งงานที่ตายตัว และการที่ปัจจัยในการผลิตเป็น กรรมสิทธิ์ของเอกชนเพียงบางคน คนงานไม่ได้ เป็นผู้ควบคุมกระบวนการทำงาน, ไม่ได้เป็นผู้ ควบคุมผลผลิตของแรงงานของเขาและกลายเป็น เพียงสิ่งของอย่างหนึ่งเท่านั้น คนงานหมดความ สนใจในชิ้นส่วนที่เขาผลิตขึ้น เพราะว่าเขาไม่ได้ มีความสัมพันธ์ที่มีความหมายกับการผลิตสิ่งของ ทั้งชิ้นด้วยตัวเองอีกต่อไป ความสัมพันธ์นี้ส่งผล ต่อรูปการจิตสำนึกของคนงาน ทั้งสินค้าที่เขาผลิต ขึ้น และนายจ้างที่เป็นนายทุนกลายเป็น "สิ่ง แปลกหน้า" สำหรับคนงาน ซึ่งถูกทำให้หมด ความเป็นมนุษย์ (de-humanized) ไปทุกที แนว คิดนี้ คาร์ล มาร์กซ์ ได้อภิปรายไว้ใน *Economic and Philosophical Manuscripts* (1844) *The Grundrisse* (1857-58) และ *Capital* (1867) และเป็นแนวคิดที่มีการอภิปราย ถกเถียงกันต่อมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งการ อภิปรายในประเด็นที่ว่า แม้แต่ในประเทศที่กำลัง

สร้างสรรคสังคมนิยม ก็ยังมีภาวะแปลกแยกที่แสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ อยู่.

alternative system (บางครั้งเรียกว่า alternative society หรือ alternative life-style) เป็นแนวคิดกว้าง ๆ ที่ได้รับความนิยมในตะวันตกในทศวรรษ 1960 หมายถึงระบบสังคมแบบใหม่ที่ผู้สนับสนุนต้องการให้มาแทนที่สังคมอุตสาหกรรมผู้บริโภครวมที่มีการจัดองค์การซับซ้อน แนวคิดนี้สนับสนุนความเสมอภาคต่อต้านทั้งทุนนิยม และสังคมนิยม และมีแนวโน้มเชิงไปทางอนาธิปไตย (anarchism) แสดงออกด้วยการต่อต้านแบบแผนต่าง ๆ เช่น แต่งตัว และมีพฤติกรรมผิดแปลกไปจากคนอื่น ๆ, ใช้ชีวิตแยกตัวออกไปจากชุมชนใหญ่ไปตั้งชุมชนแบบคอมมูนของตนเอง ผู้สนับสนุนแนวคิดนี้ประกอบด้วยนักปฏิรูปสังคมแบบอุดมคติ, บุปผาชน, คนที่ไม่พอใจสภาพสังคม, ศิลปิน, ฯลฯ แต่แนวคิดนี้ก็ไม่ได้เสนอทางออกที่ชัดเจนกว่า และเป็นไปได้อีกมีลักษณะการแยกตัวออกไปโดยเพียงแต่หวังว่าเมื่อคนเห็นด้วยมากขึ้นระบบสังคมแบบเก่าจะพังไปเอง.

Althusser, Louis (1918-) นักทฤษฎีมาร์กซิสต์ชาวฝรั่งเศสคนสำคัญ มีชื่อเสียงในด้านเป็นคนที่เสนอแนวศึกษาแบบโครงสร้างนิยม (structural approach) สำหรับทฤษฎีมาร์กซิสต์ Althusser เกิดที่อัลจีเรีย พ่อแม่เป็นชาวฝรั่งเศส วยหนุ่มได้เข้าร่วมขบวนการเยาวชนคาธอลิก และถูกเกณฑ์ทหารในปี 1939 เคยถูกนาซีจับกุมขัง และหลังสงครามได้ศึกษาต่อที่ปารีสกับนักปรัชญา

ชื่อ Gasten Bachelard ปี 1948 ได้เข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส ซึ่งต่อมาเขาได้เป็นนักทฤษฎีคนสำคัญของพรรค แนวศึกษาแบบโครงสร้างนิยมของเขาปฏิเสธว่า มาร์กซิสต์ไม่ใช่มนุษยนิยม (humanism) และได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์, วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สังคมที่มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์สำหรับ Althusser เห็นว่าปรัชญาเพียงแค่แสดงเอกลักษณ์ของมโนภาพ (identifies concepts) ในขณะที่มาร์กซิสต์ใช้มโนภาพ หรือโครงสร้างของพลังการผลิต และความสัมพันธ์ทางการผลิตเป็นแรงผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ งานเขียนชิ้นสำคัญของเขามี *For Marx* (1965), *Lenin and Philosophy* (1968), *Politics and History* (1972), *Reading Capital* (1965) และ *Essays in Self-Criticism* (1974).

altruism อัญนิยม การไม่เห็นแก่ตัวเอง และให้ความสำคัญผู้อื่นก่อนตัวเอง ตรงกันข้ามกับการหลงตัวเอง (egoism) ในทัศนะของพวกเขา มาร์กซิสต์ จริตรรมของกฎมพีจำกัดขอบเขตของ altruism อยู่แค่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ละเลยพื้นฐานทางชนชั้นของปัญหาศีลธรรม และพันธะของเอกชนต่อสังคม altruism ได้รับความเอาใจใส่มากในจริยธรรมสังคมนิยม ซึ่งผลประโยชน์ของเอกชนสัมพันธ์กับผลประโยชน์ทางสังคมอย่างจำเป็น.

analogy ข้อเปรียบเทียบ, แนวเทียบความ เหมือนกันหรือความคล้ายกัน การโต้แย้งโดย

(8)

◎ศัพท์เศรษฐกิจการเมือง◎

ใช้ analogy คือการอนุมานจากความจริงที่ว่า ถ้าของสิ่งหนึ่งมีความคล้ายกับของอีกสิ่งหนึ่งในบางด้าน ของทั้งสองสิ่งนั้นก็คงจะมีความคล้ายกันในด้านอื่น ๆ ด้วย แม้ว่ายังไม่ได้ตรวจสอบก็ตาม วิธีการให้เหตุผลเช่นนั้นแม้ว่าสิ่งที่ตั้งไว้ (premises) จะเป็นจริง แต่ก็อาจจะนำไปสู่ข้อสรุปที่ไม่เป็นจริงได้.

analysis and synthesis การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ วิธีการศึกษาสิ่งต่าง ๆ

การวิเคราะห์ คือการแยกแยะวัตถุ, ความคิด หรือปรากฏการณ์ ออกเป็นส่วนประกอบง่าย ๆ ขณะที่การสังเคราะห์ คือการรวมส่วนเหล่านั้นให้เชื่อมโยง เป็นผลรวมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หลักวิชาวิธีของมาร์กซิสต์ มองว่าวิธีการทั้งสองอย่างเป็นเอกภาพซึ่งเสริมซึ่งกันและกัน.

anarchism คติอนาธิปไตย - ขบวนการและหลักคำสอนทางปรัชญา การเมือง สังคม เศรษฐกิจที่ต่อต้านสิทธิอำนาจ (authority) รูปแบบใด ๆ ที่กำหนดมาจากเบื้องบน โดยเฉพาะจากรัฐ สนับสนุนการร่วมมือกันโดยสมัครใจจากเอกชน และกลุ่มที่เป็นอิสระบนพื้นฐานของการกระจายอำนาจ พื้นฐานทางทฤษฎีและโครงการปฏิรูปของขบวนการนี้ ได้พัฒนาในยุโรป (ฝรั่งเศส อิตาลี สเปน และรัสเซีย) และลาตินอเมริกาในขอบเขตหนึ่ง ระหว่างศตวรรษที่ 19 นักทฤษฎีคนสำคัญมี W. Godwin (1756-1836) P.J. Proudhon, K. Schmidt (1806-56) E. Reclus (1830-1906) M.A. Bakunin, P.A. Kropot-

kin, L. Tolstoy และ Emma Goldman (1869-1949) ในกลางทศวรรษที่ 1960 ได้มีการรื้อฟื้นคติอนาธิปไตยขึ้นมาใหม่ โดยขบวนการ New Left และขบวนการนักศึกษาแก้วหัวดำ แต่คติอนาธิปไตย ได้มีการตีความไปต่างกันนับตั้งแต่พวกที่นิยมสันติวิธี และปัจเจกนิยมไปจนถึงพวกที่นิยมความรุนแรงและมีแนวโน้มไปทางคอมมิวนิสต์ คติอนาธิปไตยอาจจะแบ่งได้เป็นแขนงใหญ่ ๆ คือ

1. anarcho-individualism สนับสนุนการกลับไปสู่ระบบผู้ผลิตอิสระขนาดเล็ก ทำการผลิตแบบพึ่งตัวเองตามธรรมชาติ และค้าขายแบบแข่งขัน

2. anarcho-cooperativism สนับสนุนให้กิจการทางสังคมเศรษฐกิจทั้งหลายขึ้นอยู่กับชุมชนสหกรณ์

3. anarcho-syndicalism สนับสนุนให้การจัดองค์กรทางสังคมและเศรษฐกิจ การจัดการและการดำเนินการต่าง ๆ ให้ขึ้นกับสหภาพแรงงาน

4. anarcho-communism สนับสนุนการเปลี่ยนไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์อย่างรวดเร็ว โดยให้ยกเลิกรัฐ และนำระบบกรรมสิทธิ์ร่วมกันอย่างเป็นอิสระมาใช้ (free collectivism)

5. athistic anarchism ปฏิเสธสถาบันศาสนา และแม้กระทั่งสถาบันแต่งงาน

6. ethical anarchism เน้นการใช้จริยธรรมทางสังคมระดับสูง และกฎของการบริจาคม เป็นเครื่องมือในการควบคุมความสัมพันธ์ทางสังคมและการดำเนินการทางเศรษฐกิจ

ถึงแม้ว่าอนาธิปไตยจะเป็นฝ่ายต่อต้านทุนนิยม และสนับสนุนความเสมอภาค (egalitarianism) แต่ฝ่ายมาร์กซิสต์ก็คัดค้านอนาธิปไตยอย่างรุนแรง โดยวิจารณ์ว่าเป็นพวกเพ้อฝัน และไม่มีประสิทธิภาพ โจมตีว่าเป็นพวกที่เข้ามาสร้างความแตกแยกในหมู่ชนชั้นแรงงาน และเป็นความฝันของพวกนายทุนน้อยที่ถึงกับวิตกกับปัญหาชนชั้นที่ไม่ถนัดการปฏิบัติ, พวกเยาวชนที่สับสน และพวกกรรมกรชาวจอร์เจีย มาร์กซ์ เองเกลส์ สตาลินได้วิจารณ์พวกอนาธิปไตยไว้ใน *The Holy Family*, *The German Ideology*, *Poverty of Philosophy* และ *Anarchism or socialism* ในช่วงการปฏิวัติใหญ่รัสเซียพวกอนาธิปไตยได้เข้าร่วมพวกบอลเชวิค (Bolsheviks) แต่หลังจากนั้นก็ขัดแย้งกัน และถูกพวกบอลเชวิคปราบ โดยกล่าวหาว่าเป็นพวกต่อต้านปฏิวัติ *Anarchism or Socialism* อนาธิปไตยหรือสังคมนิยม หนังสือที่เขียนโดยสตาลิน ตีพิมพ์ช่วงปี 1906-07 มุ่งวิจารณ์คือนาธิปไตย และวิเคราะห์ทางเลือกการปฏิวัติแบบมาร์กซิสต์ สตาลินโจมตีว่าพวกอนาธิปไตย และเมนเชวิค (Mensheviks) แพร่ความคิดกฎหมายที่เข้าไปในขบวนการชนชั้นแรงงาน และเน้นว่ามีแค่คิมาร์กซิสต์ที่ปฏิวัติ, รัฐสังคมนิยมที่ทรงพลัง และเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้นที่จะสามารถสร้างสังคมนิยมได้ สตาลินได้วิเคราะห์ถึงการประยุกต์วัตถุนิยมวิภาษ และวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ไว้กับการพัฒนาสังคม ในกระบวนการวิเคราะห์นี้ สตาลินได้เน้น พลวัตที่ก้าวหน้าของกรรมาชีพ

และเงื่อนไขที่ตกต่ำและเสื่อมสลายของกฎหมาย เขาปฏิเสธการตีความธรรมชาติออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านวัตถุนิยม และจิตนิยม และสนับสนุนเอกนิยม (monism) เขายังเห็นว่าธรรมชาติ และสังคมมีอิทธิพลต่อมนุษย์อย่างสำคัญ (แทนที่จะเป็นในทางกลับกัน).

anarcho-communism คือนาธิปไตยแขนงหนึ่งซึ่งเสนอโดยเจ้าชาย P.A. Kropotkin กือนาธิปไตยชาวรัสเซีย (ส่วนใหญ่ปรากฏในหนังสือของเขา ชื่อ *The Conquest of Pain*, 1892) พวกอนาธิปไตยกลุ่มนี้เสนอภาพสังคมที่สร้างจาก "สมาคมของคนทำงาน" และการกระจายผลตอบแทนจะต้องเป็นไป "ตามความต้องการ" ไม่ใช่ "ตามผลงาน" พวกเขายอมรับว่าผลประโยชน์ของสังคมต้องมาก่อนปัจเจกชน และได้ให้ความสำคัญต่อการชักจูงใจคนทางจริยธรรม พวกเขาไม่เห็นด้วยกับอนาธิปไตยแบบเน้นปัจเจกชน และอนาธิปไตยแบบใช้ความรุนแรงของ Bakunin พวกเขาคิดต่างจากพวกมาร์กซิสต์ในแง่ที่พวกเขาเห็นว่าการพัฒนาสังคมนิยมไม่จำเป็นต้องใช้ระยะผ่านอันยาวนาน โดยอาศัยรัฐสังคมนิยมที่ทรงพลัง, เผด็จการชนชั้นกรรมาชีพ และพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีลักษณะรวบอำนาจและเคร่งวินัย.

anarcho-syndicalism คือนาธิปไตยแขนงที่สำคัญแขนงหนึ่ง ซึ่งให้ความสำคัญกับสหภาพแรงงาน และการหยุดงาน โดยถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้ของแรงงานเพื่อให้ได้มาซึ่งสังคมที่ศิวิล กักกันรัฐซึ่งมีลักษณะเจ้าขุนมูล

(10)

◎ศัพท์เศรษฐกิจการเมือง◎

นาย คตินเริ่มมาจากงานทางทฤษฎีของ Proudhon และ Bakunin และได้พัฒนามากที่สุดในฝรั่งเศส อีคาดี และสเปน กลุ่มนี้คัดค้านมาร์กซิสต์ในแง่ที่มาร์กซิสต์เน้นการต่อสู้ทางการเมือง และเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพ ขณะที่พวกมาร์กซิสต์วิจารณ์ว่า พวกอนาธิปไตยแบบสหภาพเป็นพวกไร้เดียงสา และประนีประนอมกับพวกกฎหมู่ ความคิดอนาธิปไตยแบบสหภาพที่สะท้อนให้เห็นในภาคปฏิบัติอย่าง โกลด์เคียงมากที่สุด ก็คือการจัดการบริหารกันเองของคองงาน ในยุโรปโกสตาเวีย.

anarchy of Production *อนาธิปไตยของการผลิต* วลีที่มาร์กซ์ใช้อธิบายลักษณะของกระบวนการทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยมแบบปล่อยเสรีอย่างไม่มีขอบเขต เขาอธิบายว่าภาวะไม่แน่นอน วิกฤติกาลและความผันผวนทางเศรษฐกิจแบบนี้เกิดขึ้นจากความโลภของนายทุน การทำงานแบบคาบอชของกลไกตลาด, การแข่งขันกันคัดราคาขานิคเชือกคอหอย การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตอย่างรวดเร็ว และการขาดการวางแผนเศรษฐกิจจากส่วนกลาง.

animism *คติถือผีต่างเทวดา, วิญญาณนิยม* การถือว่ามีผีหรือวิญญาณอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างและเป็นตัวกำหนดการคงอยู่ของสิ่งนั้น รวมทั้งการถือว่ามีพลังทางวิญญาณอยู่ในปรากฏการณ์แต่ละอย่าง คติถือผีต่างเทวดาศาสนิกนี้ เป็นความเชื่อขั้นต่ำสุดในพัฒนาการของมนุษย์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความโง่เขลา และความสามารถจะจัดการกับธรรมชาติได้ ความเชื่อนี้ต่อมาได้พัฒนาเป็นศาสนาและเป็นลัทธิจิตนิยม (ในทางปรัชญา).

Annales school กลุ่มนักประวัติศาสตร์กลุ่ม

หนึ่ง ซึ่งสัมพันธ์กับนิตยสาร *Annales: économique, sociologie, civilisations* ที่จัดตั้งโดย Lucien Febvre และ March Bloch ในปี 1929 กลุ่มนี้มีแนวคิดทางประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง พวกเขาเชื่อว่านักประวัติศาสตร์ควรให้ความสำคัญต่อการเขียนประวัติศาสตร์แบบพรรณนา (narrative) และลำดับตามเหตุการณ์แบบที่นิยมทำกันมาให้น้อยลง และสนใจการวิเคราะห์ โดยเฉพาะการวิเคราะห์โครงสร้างและแนวโน้มระยะยาวให้มากขึ้น พวกเขาเชื่อด้วยว่าประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรม การเมือง ควรจะผนวกเข้าด้วยกันเป็นประวัติศาสตร์ทั้งหมด และการทำงานเช่นนั้น ใต้นักประวัติศาสตร์จะคงเข้าใจสังคมศาสตร์เป็นอย่างดี สมาชิกของกลุ่มส่วนมากเป็นชาวฝรั่งเศส คนที่สำคัญมี Fernand Braudel, Pierre Chenu, Pierre Goubert และ Emmanuel แต่ก็มีการเขียนที่แปลเป็นภาษาอังกฤษหลายเล่ม โดยเฉพาะของ Braudel.

anomie ศัพท์ทางสังคมวิทยา มีรากเดิมจากภาษากรีก แปลตามตัวได้ว่า โดยไม่มีกฎหมาย Emile Durkheim นักสังคมวิทยาฝรั่งเศส (1858-1917) ได้ริบฟันท่านมาใช้ โดยหมายถึง สภาพของสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการแตกสลายของแบบประเพณีปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ในทัศนะของ Durkheim ความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมอุตสาหกรรมเป็นอาการของ *anomie* ในช่วงทศวรรษ 1950, 1960 คำว่า *anomie* ใช้ในความหมายอย่างหลวมๆคล้ายกับคำว่า *alienation* เพื่ออธิบายถึงสภาพที่ปัจเจกชนสูญเสียสิ่งที่ยึดถือไว้แต่ดั้งเดิม และทำให้มีแนวโน้มที่จะเกิดความสับสนหรือความระส่ำระสายทางจิตใจขึ้น.